

Фінагеев В. О. - кандидат юридичних наук,
суддя Апеляційного суду Київської області

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

Стратегічний напрям сучасної української держави - входження в європейський простір - об'єктивно та історично зумовлений як її національним та культурним розвитком, так і правовим. Україні процес інтеграції з Європою потрібний для ефективного її функціонування, підняття міжнародного престижу, забезпечення трансформації її соціальної системи, становлення як самостійної економічно сильної держави. Водночас міжнародне співтовариство зацікавлене у незалежній, демократичній Україні як факторі стабільності на Сході і в Центрі Європи, який стратегічно важливий для розвитку Європи як єдиного цілого. Отже, інтеграція України з Європою потребує створення концепції розвитку, що передбачає проведення відповідних інтеграційних і реформаторських заходів, які мають бути співвіднесеними між собою.

Корупція і влада є одночасно антагоністами і супутниками: влада породжує корупцію, без неї корупція як явище неможлива в принципі; корупція як соціальна корозія постійно «роз'їдає» державні структури; державна влада, у свою чергу, весь час прагне знищити корупцію. У такому двобої і відбувається співіснування зазначених явищ. Водночас жодна з них не може здобути повну перемогу, як і зазнати повної поразки, оскільки повне корумпованих спільних відносин у сфері публічної влади означало б крах держави, а повне викоренення корумпованих зв'язків є неможливим, виходячи з соціальної сутності як корупції, так і влади. Зазначена ситуація до певної міри є парадоксальною за своєю суттю, але це реальна дійсність, з якою потрібно рахуватися та брати до уваги під час з'ясування сутності корупції [1, с. 52-53].

Необхідність невідкладного подолання корупції зумовлюється тим, що вона за ефектом ланцюгової реакції породжує цілий спектр інших системних проблем: загрожує верховенству права, моралі суспільства, стабільності демократичних процесів, підриває основи державного управління, порушує принципи рівності та соціальної справедливості, породжує латентну монополізацію ринку й підриває правові основи вільної, добросовісної конкуренції, призводить до перекосів в оптимальному поєднанні методів адміністративного регулювання й ринкового саморегулювання на всіх рівнях влади та управління [2].

Корупція у бюджетних правовідносинах та в галузі бюджету взагалі - це використання суб'єктами цих відносин та учасниками бюджетного процесу свого службового становища, перевищення владних повноважень з метою неправомірного збагачення як власного, так і групового (колективного). Ідеться про особисте збагачення особи (групи осіб), а також про те, коли неправомірні дії службової чи посадової особи призводять до неправомірного надходження коштів на

рахунки бюджетних установ, розпорядників та отримувачів бюджетних коштів.

До основних факторів, які спричиняють розвиток корупції в органах публічної влади у бюджетному процесі України, можна зарахувати такі: 1) законодавчі проблеми (наприклад, коли несвоечасно приймаються закон про Державний бюджет України та рішення про місцеві бюджети, у результаті чого розподіл коштів протягом періоду, коли відсутній щорічний акт про бюджет, практично залежить від волі певних посадових осіб); 2) певна непрозорість прийняття та виконання актів про бюджет (незважаючи на те, що законодавство передбачає відкритість бюджетного процесу, існують таємні видатки, у певних місцевих органах складається тенденція зникнення чи знищення певних документів, зокрема суворої звітності); 3) неналежний рівень притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності посадових осіб за вчинені ними правопорушення; 4) обмеженість участі громадськості у бюджетному процесі та практичне неврахування думки громадян щодо вирішення тих чи інших фінансово-бюджетних проблем; 5) лобіювання та підтримка у Верховній Раді України інтересів окремих політичних груп, навіть, окремих громадян, які досить часто є представниками влади на місцях. Прикладом може слугувати галузь будівництва. Питання ефективності витрачання коштів у цьому напрямі тісно пов'язане з корупцією [3, с. 56].

Під час бюджетного планування майже всі учасники бюджетного процесу, які мають владні повноваження, лобіюють свої власні (чи колективні) інтереси, відбувається конкурентна боротьба за бюджетні ресурси. Чимало корупційних діянь вчиняють на стадії виконання бюджету, зокрема під час фактичного розподілу та використання бюджетних коштів. Наприклад, коли профільний комітет заявляє про необхідність збільшення асигнувань і є відповідна підтримка (приміром, уряду, мера), то головним антикорупційним питанням є те, наскільки обґрунтована та об'єктивна така заявка і як ефективно використовуватимуться додаткові кошти... Можливості для корупції є і під час внесення депутатських поправок до актів про бюджет, причому найбільша небезпека - це так звані «колективні поправки», які ґрунтуються на взаємній підтримці депутатів і водночас передбачають реальний глибокий аналіз таких поправок. Якщо цільова стаття має загальний характер і в ній відсутні чіткі критерії розподілу ресурсів, то головний розпорядник має можливість досить суб'єктивного розподілу ресурсів [4, с. 41].

Значна кількість порушень, що виявляються у сфері використання державних ресурсів, перетворилася на фактор, який спричиняє негативне ставлення громадян до органів влади загалом. Порушення, що виявляються контролюючими органами, є настільки масштабними, що потребують здійснення практично безперервного контролю. Несумлінне виконання посадових обов'язків відповідальними працівниками органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів,

суб'єктів господарювання державного і комунального секторів економіки ставить під загрозу можливість ефективного управління державними фінансовими ресурсами [5, с. 307].

Підбиваючи підсумки, можна дійти висновку, що корупція є складним і багато аспектним соціальним явищем. Її соціальну сутність характеризують економічний, політичний, правовий, морально- психологічний та інші аспекти. Політичний аспект посідає особливе місце, оскільки корупція як соціальний феномен виникає в результаті здійснення публічної влади, є продуктом неефективного функціонування владних структур. Основним показником суспільної небезпеки корупції, який також характеризує її соціальну сутність і визначає її зміст як об'єкта адміністративно-правового дослідження, є негативні наслідки корупції, з'ясування яких дає змогу: виробити науковий підхід до розуміння цього негативного явища; визначити реальні задачі у сфері запобігання й протидії корупційним правопорушенням; сформулювати дієві заходи щодо запобігання та протидії корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гвоздецький В. Д. Витоки та розвиток корупції в Україні / В. Д. Г воздецький // Наука і правоохорона. - 2011. - № 1. - С. 45-53.
2. Шляхи запобігання і протидії корупції в органах публічного управління України [Електронний ресурс] / В. М. Щегорцова. // [Державне будівництво](http://nbuv.gov.ua/j-rpCіЮeВи_2012_2_40.pCі). - 2012. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-rpCіЮeВи_2012_2_40.pCі. - Назва з екрана.
3. Музика-Стефанчук О. А. Деякі корупційні схеми у серії бюджету / О. А. Музика-Стефанчук // Наука і правоохорона. - 2011. - № 1. - С. 54-60.
4. Фомина Т. А. Противодействие коррупции в муниципалитете : пособие для муницип. служащих / Т. А. Фомина, М. В. Чураков, Н. А. Устина, А. А. Карлина, С. В. Абрамов, А. Н. Губина ; под ред. М. В. Чуракова, Т. А. Фоминой. - Самара, 2006. - 123 с.
5. Боднар В. Є. Запобігання корупції у бюджетній сфері / В. Є. Боднар // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. - 2016. - № 1 (98). - С. 296-309.